

Г. І. Лис, магістр права, провідний спеціаліст Вищої ради юстиції

ПРАВОВА ПРИРОДА АРБІТРАЖНОЇ УГОДИ

У статті висвітлено існуючі підходи до розуміння правової природи арбітражної угоди, здійснено їх комплексний порівняльно-правовий аналіз.

Ключові слова: правова природа арбітражної угоди; теорія походження арбітражної угоди (“договірна”, “процесуальна”, “змішана”, “автономна”).

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про правову природу арбітражної угоди, незважаючи на значний пласт наукових праць у сфері міжнародного комерційного арбітражу, до цього часу залишається відкритим. Вказаному питанню приділяли свою увагу Л. П. Ануфрієва, О. Белоглавок, О. П. Вершинін, О. Т. Волощук, Н. Ю. Єрпильова, В. В. Комаров, А. Г. Котельников, О. В. Кудрявцева, Л. А. Лунц, С. М. Лебедев, Р. А. Майданик, М. М. Мальський, Ю. Д. Притика, М. О. Рожкова, О. Ю. Скворцов, І. О. Хлестова, Г. А. Цірат та інші. Ученим так і не вдалося сформулювати єдину достовірну концепцію природи арбітражної угоди. Представники різних правових шкіл та традицій дотримуються “договірної” (чи “консенсуальної”), “процесуальної”, “змішаної” або “автономної” теорій походження арбітражної угоди, котрі зовсім по-різному пояснюють одне й те саме явище – арбітражну угоду.

Мета статті полягає в комплексному дослідженні існуючих законодавчих та наукових підходів до розуміння правової природи арбітражної угоди в їх історичному розвитку та формуванні власної позиції з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про міжнародний комерційний арбітраж” [1], дублюючи положення п. 1 ст. 7 Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговий арбітраж [2, с. 4], у ч. 1 ст. 7 визначає арбітражну угоду як “угоду сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними у зв’язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні”. Проте зазначена законодавча дефініція арбітражної угоди носить занадто узагальнений характер і ніяким чином не може пролити світло на правову природу досліджуваної угоди. Погоджуючись із позицією В. В. Яркова, можна стверджувати, що арбітражна угода є “особливого роду юридичним фактом матеріально-процесуального характеру”, тобто

юридичним фактом, який має дуалістичне значення [27, с. 24]. Саме ця бінарність породжує різноманітні підходи до розуміння сутності арбітражної угоди.

Говорячи про правову природу арбітражної угоди, потрібно відзначити, що у правовій літературі з цього питання не існує єдиної точки зору. На сьогоднішній день у теорії міжнародного комерційного арбітражу розроблено чотири концепції, які стосуються розуміння правової суті арбітражної угоди, а саме: “договірна / консенсуальна”, “процесуальна”, “змішана” і “автономна” [9, с. 52–53; 26, с. 26–28; 8, с. 52–53; 4, с. 139–146; 14, с. 941–943; 6, с. 22–31; 13, с. 60–66; 18, с. 643–646; 11, с. 14–15; 28]. Оскільки арбітражна угода є “парадигмою осмислення змісту міжнародного комерційного арбітражу в цілому” [19, с. 263], потрібно приділити особливу увагу дослідженню кожної із зазначених концепцій.

Договірна (консенсуальна) теорія базується на принципі автономії волі сторін і наголошує на цивільно-правовій та приватноправовій природі інституту арбітражу. До прихильників договірної теорії належать В. Хагер, Ф. Клейн, Ф. Марлен, А. Вейс, П. Браше, котрі розглядають арбітражну угоду як звичайний цивільно-правовий договір, як основу для передання спору на розгляд до міжнародного комерційного арбітражу. З огляду на те, що в основі арбітражної угоди лежить воля сторін передати спір на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, договірний характер самої угоди зумовлює договірну природу арбітражу. Визнання арбітражної угоди як цивільно-правового договору, який містить елементи матеріального характеру і регулюється матеріальним правом, дозволяє вести мову про можливість існування колізійної проблеми (наприклад, щодо форми арбітражної угоди, підстав її недійсності, правосуб’єктності сторін такої угоди), що створює передумови для застосування іноземного права. Арбітражна угода, на думку Д. Ф. Рамзайцева, породжує для сторін конкретні цивільно-правові зобов’язання, у тому числі зобов’язання підкорятися рішенню, винесеному арбітражем [20, с. 40].

До прибічників **процесуальної теорії** відносять А. Пілле, А. Дайсі, Ф. Рассела, А. Лене, Г.

Корто. Відповідно до положень зазначеної теорії арбітражна угода розглядається як домовленість процесуального характеру, основною ціллю якої є, по-перше, виключення юрисдикції державного суду, а, по-друге, залучення інституту міжнародного комерційного арбітражу. Елемент державності проявляється в тому, що низка питань арбітражного процесу може бути розглянута виключно за участі державних судових органів. Наприклад, питання про визнання арбітражної угоди юридично дійсною, про визнання компетенції арбітражу, про визнання та виконання рішень іноземних арбітражних установ. При вирішенні цих питань буде застосовуватися право тієї держави, на території якої відбувається арбітражний розгляд чи до суду якої звернулися сторони. На практиці використання *lex loci arbitri* або *lex fori* зумовлює неможливість застосування іноземного права, що, у свою чергу, призводить до того, що застосовується виключно відповідне національне право певної держави.

Основоположним моментом процесуальної теорії є положення про необхідність розмежування арбітражної угоди та арбітражного рішення. Зокрема, арбітражна угода потрібна для встановлення компетенції та функцій арбітрів, саме на це, на думку прихильників цієї теорії, направлена воля сторін. Арбітражне рішення приймається арбітрами з абсолютно інших мотивів, ніж ті, із яких виходили сторони при укладенні арбітражної угоди.

Змішана теорія. Представники цієї теорії (Дж. Саїссе-Холл, А. Нуссбаум, Ф. Сурвіль, Ф. Фушар, С. Ганак, Дж. Робер, Дж. Лью, Е. Гайлард, Н. І. Маришева, Л. А. Лунц, В. М. Ануров, С. М. Лебедев, І. О. Хлестова, Г. А. Цірат, Ю. Д. Притика) розглядають міжнародний комерційний арбітраж як складне, комбіноване явище, яке бере свій початок у цивільно-правовому договорі і дістає процесуальний ефект на підставі конкретного національного законодавства. Оскільки арбітраж є комплексним матеріально-процесуальним правовим інститутом, який, за висловлюванням С. М. Лебедева, “містить елементи договірної угоди щодо свого генезису і елементи процесуально-правового порядку щодо свого юрисдикційного характеру” [13, с. 65], то й арбітражна угода – це домовленість, яка містить матеріально-правові та процесуально-правові властивості.

На нашу думку, саме цей підхід до розуміння правової природи арбітражної угоди є найбільш доцільним, адже він дозволяє чітко розмежувати сутність як самої угоди, так і природу її наслідків. Арбітражна угода є домовленістю цивільно-правового характеру, яка дозволяє учасникам

міжнародних комерційних відносин вивести спори (існуючі чи ті, які тільки виникнуть у майбутньому) за межі юрисдикції державних судів і підпорядкувати їх тому міжнародному арбітражу, якому найбільше довіряють, тим арбітрам, думка яких буде для сторін “останньою інстанцією” (процесуальний елемент).

Автономну теорію правової природи арбітражної угоди обґрунтували В. Штейнер і Ж. Рубелен-Девічі, котрі розглядають арбітраж як оригінальну систему, вільну від договірних та процесуальних елементів, що має “наднаціональний” характер. Арбітражна угода взагалі не є цивільно-правовим договором, бо жоден із цивільно-правових договорів сам по собі не може породжувати процесуальних наслідків. З іншого боку, арбітражна угода не є угодою у сфері процесу, бо арбітраж виходить за рамки державної юрисдикції. Арбітражна угода повинна бути звільнена від будь-яких законодавчих обмежень.

Прикро визнавати той факт, що й на сучасному етапі розвитку науки міжнародного приватного права дослідники досі не дійшли згоди щодо правової природи арбітражної угоди. З огляду на викладене, хочемо звернути особливу увагу на останні дослідження цього питання.

На сьогоднішній день арбітражна угода в національних законодавствах більшості країн розглядається як тип процесуального договору. Однак зв'язок арбітражної угоди з матеріальним правом набагато тісніший, ніж у випадку процесуальних договорів у їх вузькому розумінні, тобто таких, які виникають як домовленість між сторонами конкретного, уже порушеного, провадження з метою врегулювати питання розгляду спору по суті. У випадку арбітражної угоди визнається тісний зв'язок із матеріальним правом якраз через те, що вона виникає ще до початку конкретного провадження, деколи, навіть, одночасно із виникненням самих матеріально-правових договірних відносин.

На думку О. Белоглавека, зв'язок арбітражної угоди, у першу чергу, як процесуального договору, із матеріальним правом, необхідно констатувати через те, що консенсус, досягнутий із приводу змісту основного договору, у більшості випадків навряд чи можна відділити від консенсусу, на основі якого виникає та стає перфектною арбітражна угода [5, с. 238, 240].

Наприклад, відповідно до тлумачення Верховного Суду Федеративної республіки Німеччина арбітражна угода за своєю правовою природою – приватноправовий договір про процесуальні відносини. Це не процесуальний договір у власному розумінні, оскільки волевиявлення сторони спрямоване не до суду, а до іншої сторони, і не

матеріально-правовий договір, адже обґрунтовує компетенцію в процесі та стосується судового розгляду [3, с. 38]. Аналогічно тлумачаться арбітражні угоди в Австрії. Швейцарське право опосередковано тлумачить арбітражну угоду як процесуальний договір, який укладається з метою вирішення існуючих спорів чи спорів, які виникнуть у майбутньому, діє в процесуальній сфері, а невиконання якої також санкціонується, у першу чергу, процесуальним правом. Незважаючи на те, що тлумачення арбітражної угоди, в основному, підпадає під процесуальне право, субсидіарно також може застосовуватися матеріальне право [5, с. 252, 256, 258].

На теренах Співдружності Незалежних Держав яскравими представниками процесуальної теорії арбітражної угоди є О. П. Вершинін та В. А. Мусін. Так, на думку останнього, арбітражна угода регулює не цивільні матеріально-правові, а суто цивільні процесуально-правові питання [25, с. 332].

Арбітражна угода, на думку О. П. Вершиніна, завжди має свій “процесуальний предмет” і, будучи за своєю правовою природою процесуальним договором, перш за все, вимагає застосування спеціальних норм. Однак, враховуючи диспозитивний характер арбітражної угоди, до неї можуть застосовуватися норми договірної права, у випадках, коли вони не суперечать спеціальним правилам. Процесуальний предмет арбітражної угоди обумовлює межі розгляду сторонами питань щодо визначення компетенції арбітражу, порядку його функціонування і дії угоди на третіх осіб. Необхідність визначення в арбітражній угоді конкретних правовідносин, які можуть бути предметом арбітражного розгляду, пов’язана із забезпеченням процесуальних гарантій захисту цивільних прав. Науковець наголошує на тому, що цивільно-правовий аспект арбітражної угоди проявляється саме щодо сторін, які її уклали [7, с. 8–10, 14].

Л. П. Ануфрієва розглядає арбітражну угоду як “домовленість, яка виражає узгоджену волю сторін про передання спору між ними на розгляд до арбітражу, укладену в письмовій формі, яка є обов’язковою для сторін, визначає компетенцію арбітражу, виступає основою для винесення і виконання арбітражного рішення” [4, с. 158].

На думку О. Ю. Скворцова, арбітражна угода, як різновид третейської угоди, є актом приватного права. При цьому арбітражна угода не може кваліфікуватися як цивільно-правовий договір, оскільки не породжує виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов’язків. Арбітражна угода є особливим різновидом договору й займає окреме місце в системі приватного пра-

ва. Виступаючи як юридичний факт у сфері приватного права, арбітражна угода створює передумови для виникнення процесуальних відносин. Проте ці процесуальні відносини різнорідні за своїм характером – частина з них розвивається у сфері приватного права, а частина – реалізується в межах цивільного чи господарського процесу при оскарженні арбітражних рішень, їх визнанні чи виконанні. Таким чином, науковець робить висновок про те, що арбітражна угода є специфічним юридичним фактом приватного права, якому притаманні суттєві особливості, за допомогою яких можна відокремити його від інших суміжних правових інститутів (цивільно-правових договорів та пророгаційних угод). Відмежування арбітражних угод від цивільно-правових договорів не виключає можливість застосування для їхнього регулювання цивільного права. Регулювання арбітражних угод здійснюється шляхом застосування принципів та загальних начал цивільного права, якщо інше прямо не передбачено законодавством. Цивільне право, таким чином, виступає як субсидіарний регулятор, у той час як норми цивільного процесуального права не підлягають застосуванню взагалі [24, с. 14–15, 33].

В. В. Комаров і В. М. Погорецький розглядають арбітражну угоду як специфічний договір, який, будучи цивільно-правовим правочином, має процесуальні наслідки. Це в свою чергу, означає, що для кваліфікації арбітражної угоди як цивільно-правового правочину застосовується цивільне законодавство. Питання стосовно виключення державного суду та допустимості арбітражної угоди вирішується на основі цивільного процесуального законодавства [10, с. 38].

На думку Ю. Д. Притики, арбітражна угода, з одного боку, є інститутом приватного права, тобто є результатом волевиявлення учасників цивільно-правових відносин та має ознаки цивільно-правового договору, а з іншого боку, є підставою зміни публічного порядку вирішення спорів, що виходить за рамки приватноправових відносин і не вкладається в рамки цивілістики [19, с. 267].

Так, О. В. Кудрявцева зазначає, що “за своєю юридичною природою, арбітражну угоду потрібно віднести до класу правочинів, хоча й процесуального характеру” [12, с. 173].

Арбітражна угода, як зазначає С. В. Ніколюкін, будучи невід’ємною умовою розгляду спору в міжнародному комерційному арбітражі, є укладеним між сторонами зовнішньоекономічного договору цивільно-правовим договором про встановлення процесуальних прав і обов’язків, спрямованих на передачу спорів за взаємною

згодою сторін до недержавної арбітражної установи чи в арбітраж *ad hoc*. З урахуванням зазначеного визначення, на думку вченого, буде обґрунтованим твердження про те, що арбітражну угоду можна розглядати як: 1) засіб захисту прав; 2) цивільно-правовий договір; 3) правочин, укладений між сторонами, які вже пов'язані приватноправовими відносинами; 4) договір, унаслідок укладення якого сторони відмовляються від використання державної форми захисту прав; 5) договір, мотивом укладення якого був намір сторін підпорядкувати спір міжнародному комерційному арбітражу; 6) взаємний правочин; 7) правочин із особливим правовим статусом [16].

Заслуговує на особливу увагу позиція Р. А. Майданика, який вважає, що арбітражна угода може розглядатися як особливого роду (*sui generis*) приватноправовий договір – волевиявлення, дія приватно-організаційного типу, спрямована на реалізацію цивільних правовідносин щодо реалізації цивільного права на захист. Приватноправові відносини, які виникають на підставі арбітражної угоди, безпосередньо не обслуговують майновий обіг, а спрямовані на забезпечення та здійснення вже існуючого цивільного правовідношення у межах основного, матеріально-правового, договору. У зв'язку із цим арбітражну угоду, на думку дослідника, за своєю правовою природою доцільно розглядати як організаційно-правову домовленість (угоду), яка має власний приватно-організаційний предмет, суть якого полягає в регулюванні приватних організаційних відносин, спрямованих на здійснення цивільних матеріально-правових відносин та реалізацію цивільних прав і обов'язків за основним, матеріально-правовим, договором [15, с. 366–367].

Яскравим представником договірної теорії є М. О. Рожкова, яка вважає, що арбітражна угода, будучи засобом, що визначає форму захисту прав, завжди є двостороннім цивільно-правовим договором, який укладається комерсантами. Тобто, коли сторони цивільного правовідношення визначають чи конкретизують форму захисту прав, вони повинні вчиняти цей правочин шляхом взаємного волевиявлення, яке обов'язково повинно бути оформлене письмово. Як наслідок, арбітражна угода, як різновид правочину щодо визначення форми захисту прав, повинна втілюватися у вигляді домовленості сторін і, безсумнівно, повинна розглядатися лише як договір. На думку науковця, немає жодних підстав для розгляду арбітражної угоди як процесуального договору, адже процесуальні наслідки не є прямими наслідками укладення арбітражної угоди, а це в свою чергу дає підґрунтя для спростування змі-

шаної та автономної правової природи арбітражної угоди [21, с. 144–145, 162–163; 22, с. 37; 23, с. 233].

Цікавою є позиція С. А. Курочкина, який пропонує розглядати арбітражну угоду як правовідношення та як юридичний факт. Арбітражна угода, як правовідношення, з одного боку, є підставою для передачі спору до міжнародного комерційного арбітражу для розгляду та винесення рішення по суті (визначає права та обов'язки сторін, обов'язковість та порядок вчинення юридично значимих дій), а з іншого – підставою компетенції арбітражу (у частині самообмеження сторін, передачі юрисдикційному органу права здійснювати дії та приймати рішення щодо себе). Як юридичний факт арбітражна угода також має два аспекти. По-перше, вона є підставою компетенції міжнародного комерційного арбітражу (як основна частина юридичного складу, яка охоплюється гіпотезою правової норми, якою держава наділяє міжнародний комерційний арбітраж повноваженнями на розгляд і вирішення спору), а, по-друге, елементом юридичного складу, який визначає зміну підвідомчості справи зі спору сторін (у тому числі як один із критеріїв підвідомчості) та виключення спору з-під юрисдикції державних судів [17, с. 93].

Із наведених вище підходів до розуміння арбітражної угоди можна виділити ознаки арбітражної угоди, які визнаються представниками всіх теорій правової природи арбітражної угоди. Серед них, зокрема, можна виокремити наступні:

- арбітражна угода укладається між суб'єктами, які вже пов'язані між собою цивільними правовідносинами;
- може укладатися сторонами щодо всіх або конкретних спорів, які виникли чи ще тільки виникнуть між сторонами у зв'язку з конкретними правовідносинами;
- сторони наділені автономією волі при виборі компетентного арбітражного органу;
- “пророгаційний ефект”, а саме: наділяє компетенцією арбітраж для вирішення спорів між ними, які виникли чи виникнуть у зв'язку з конкретним договором;
- одночасно виключає компетенцію державних судів, адміністративних та інших юрисдикційних органів, тобто носить “дерогаційний ефект” (про це свідчить, наприклад, положення п. 3 ст. II Нью-Йоркської конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень).

Також не викликає жодних сумнівів положення про те, що основна функція арбітражної угоди полягає в тому, що вона наділяє міжнародний комерційний арбітраж компетенцією розглядати приватноправовий спір, ускладнений інозем-

ним елементом, та виключає можливість розгляду цього спору компетентним державним судом.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день існують чотири теорії правової природи арбітражної угоди (“договірна”, “процесуальна”, “змішана” і “автономна”), які пропонують власне розуміння суті арбітражної угоди, проте жодна з них не є загальноприйнятою. Підходи до розуміння арбітражної угоди віддзеркалюють сутність міжнародного комерційного арбітражу, його статус, роль у суспільстві та правовій системі.

Беззаперечно, арбітражна угода є юридичним фактом, із яким пов’язано виникнення арбітражного розгляду спору міжнародним комерційним

арбітражем. Особливість арбітражної угоди полягає в тому, що з її допомогою сторони наділяють арбітраж компетенцією для вирішення спорів між ними, які виникнуть у зв’язку з конкретним договором (“пророгаційний ефект”), а також усувають державний суд від їх вирішення (“дерогаційний ефект”).

Дослідивши всі існуючі на сьогоднішній день підходи до розуміння правової природи арбітражної угоди, вважаємо, що за своєю правовою природою арбітражна угода носить дуалістичний характер, тобто будучи цивільно-правовим договором, вона зумовлює настання процесуально-правових наслідків.

Список літератури

1. Про міжнародний комерційний арбітраж : закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
2. Типовой закон ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже 1985 год, с изменениями, принятыми в 2006 году. Комиссия Организации Объединенных Наций по праву международной торговли. – Вена : Организация Объединенных Наций, 2008. – С. 1–22.
3. Амвросов А. Коммерческий арбитраж в Германии // Международный коммерческий арбитраж (Приложение к журналу “Хозяйство и право”). – 2000. – № 1. – С. 34–42.
4. Ануфриева Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 3. Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс : учебник. – М. : Издательство БЕК, 2001. – 768 с.
5. Белоглавок Александр. Арбитраж, ordre public и уголовное право (Взаимодействие международного и национального частного и публичного права). Том 1 / Александр Белоглавок. – Київ : Таксон, 2009. – 1437 с.
6. Белоглавок О. Правовий характер міжнародного арбітражного розгляду у торговельних справах та прояви конфліктів між правовими культурами / О. Белоглавок // Право України. – 2011. – № 1. – С. 22–36.
7. Вершинин А. Арбитражное соглашение: выбор формы защиты гражданских прав // Третейский суд при Санкт-Петербургской Торгово-Промышленной Палате (Приложение к журналу “Хозяйство и право”) / А. Вершинин. – 1999. – № 9. – С. 8–17.
8. Волощук О. Т. Поняття та правова природа арбітражу / О. Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. – (Серія “Правознавство”). – 2009. – Випуск 489. – С. 51–55.
9. Ерпылева Н. Ю. Международный коммерческий арбитраж в международном частном праве: проблемы и перспективы современного развития / Н. Ю. Ерпылева // Право и политика. – 2004. – № 4. – С. 51–67.
10. Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж / В. В. Комаров, В. Н. Погорецкий. – Х. : Право, 2009. – 164 с.
11. Котельников А. Г. Правовая природа арбитражного соглашения и последствия его заключения: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 “Гражданский процесс; арбитражный процесс” / А. Г. Котельников. – Екатеринбург, 2008. – 29 с.
12. Кудрявцева Е. В. Оспаривание решений третейских судов / Е. В. Кудрявцева // Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве / под ред. М. К. Треушников. – М. : Городец, 2004. – 352 с.
13. Лебедев С. Н. Международный торговый арбитраж / С. Н. Лебедев // Лебедев С. Н. Избранные труды по международному коммерческому арбитражу, праву международной торговли, международному частному праву, частному морскому праву / МГИМО (У) МИД России. Кафедра междунар. частн. и гражд. права ; сост. А. И. Муранов. – М.: Статут, 2009. – С. 45–184.
14. Лунц Л. А. Международный гражданский процесс / Лунц Л. А., Марышева Н. И. // Лунц Л. А. Курс международного частного права : в 3 т. – М. : Спарк, 2002. – С. 761–977.
15. Майданик Р. А. Арбитражное соглашение в международном коммерческом арбитраже: природа, личный статус, цессия / Р. А. Майданик // Альманах цивилистики : сборник статей. Вып. 4 / под ред. Р. А. Майданика. – К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. – С. 361–386.
16. Николюкин С. В. Арбитражное соглашение как первооснова арбитражного (третейского) разбирательства споров [Электронный ресурс] / С. В. Николюкин // Право и экономика. – 2009. – Режим доступа : http://www.juristlib.ru/book_6304.html.
17. Николюкин С. В. Международный коммерческий арбитраж / С. В. Николюкин. – М. : Юристинформ, 2009. – 216 с.
18. Очерки международного частного права / под ред. А. Довгера. – Х. : Одиссей, 2007. – 816 с.

19. Притика Ю. Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Ю. Д. Притика. – К., 2006. – 632 с.
20. Рамзайцев Д. Ф. Внешнеторговый арбитраж в СССР / Д. Ф. Рамзайцев. – М. : Внешторгиздат, 1957. – 182 с.
21. Рожкова М. А. Средства и способы правовой защиты сторон коммерческого спора / М. А. Рожкова. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 416 с.
22. Рожкова М. А. Теории юридических фактов гражданского и процессуального права: понятия, классификация, основы взаимодействия: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 “Гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право”; 12.00.15. “Гражданский процесс; арбитражный процесс” / М. А. Рожкова. – Москва, 2009. – 53 с.
23. Рожкова М. А. Юридические факты гражданского и процессуального права: соглашения о защите прав и процессуальные соглашения / Иссл. центр частного права / М. А. Рожкова. – М. : Статут, 2009. – 332 с.
24. Скворцов О. Ю. Проблемы третейского разбирательства предпринимательских споров в России: автореферат дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 “Гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право”; 12.00.15. “Гражданский процесс; арбитражный процесс”. – Санкт-Петербург, 2006. – 46 с.
25. Скворцов О. Ю. Третейское разбирательство предпринимательских споров в России: проблемы, тенденции, перспективы / О. Ю. Скворцов. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 704 с.
26. Цірат Г. А. Міжнародний комерційний арбітраж : навч. посіб. / Г. А. Цірат. – К. : Істина, 2002. – Бібліогр.: 304 с.
27. Ярков В. В. Юридические факты в механизме реализации норм гражданского процессуального права / В. В. Ярков. – Екатеринбург, 1992. – 186 с. – Библиогр. – С. 176–185.
28. Hong-lin Yu A Theoretical Overview of the Foundations of International Commercial Arbitration, 1 (2) Contemporary Asia Arbitration Journal, P. 255–286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.law.ntu.edu.tw/center/wto/project/admin/SharePics/A_01_05%20pp%20255_Hong-%20Lin%20Yu.pdf
Отримано 25.02.2013

Аннотация

В статье освещаются существующие подходы к пониманию правовой природы арбитражного соглашения, осуществляется их комплексный сравнительно-правовой анализ.

Summary

The article highlights current approaches for understanding the nature of the arbitration agreement by their comprehensive comparative legal analysis.